I. Akmens amžiaus ir ankstyvojo metalų laikotarpio objektai
Stone Age and Early Metal Period Sites

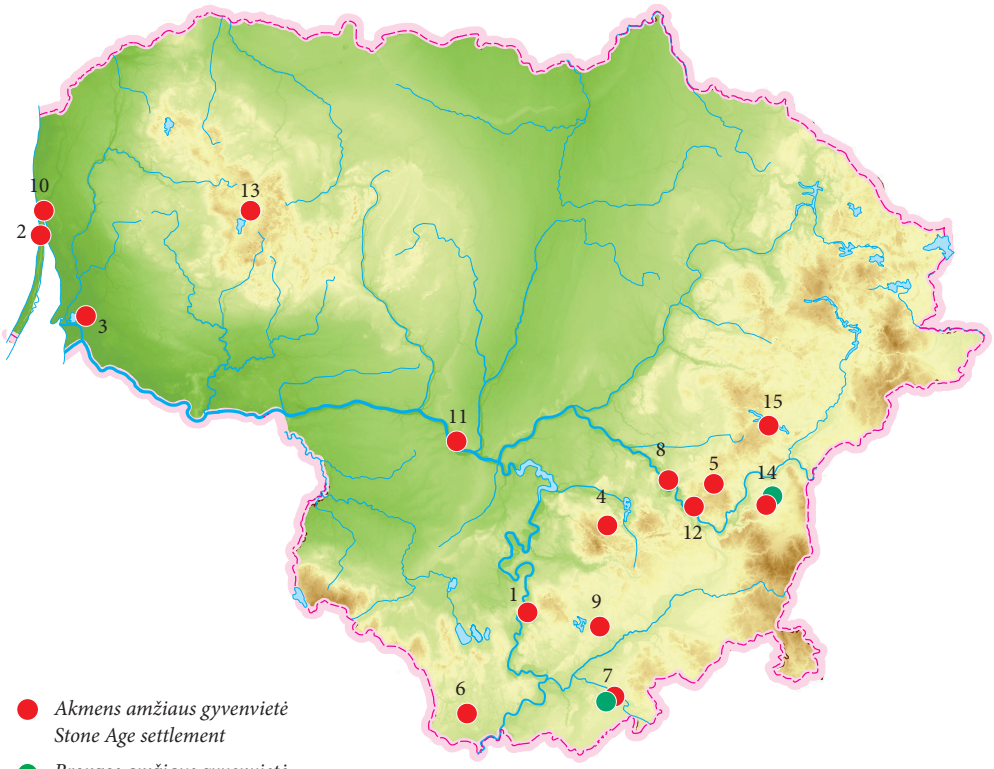

● *Akmens amžiaus gyvenvietė*
Stone Age settlement

● *Bronzos amžiaus gyvenvietė*
Bronze Age settlement

1. *Alytus (žr. VII)*
2. *Alksnynė*
3. *Aukštumala*
4. *Bajorai (žr. IV)*
5. *Dūkšteliai*
6. *Kapčiamiestis (žr. II)*
7. *Kašėtos*
8. *Kernavė (žr. II)*
9. *Kirklionys (žr. III)*
10. *Kopgalis (žr. XII)*
11. *Kulautuva (žr. IV)*
12. *Naujoji Rėva (žr. II)*
13. *Pabiržulis*
14. *Šeškučiai*
15. *Žingiai*

Darius Balsas, Rokas Kraniauskas,
Marius Petkus, Tomas Rimkus

Žingių senovės gyvenvietė

2018 m. Žingių kaime (Vilniaus r., Sužionių sen.), planuojamos įrengti poilsiavietės vietoje buvo atlikti archeologiniai tyrimai. Tirta teritorija yra prie Žingių protakos, kuri jungia Asvejos ežero R ir V dalis (1 pav.). Į R nuo tyrimų vietos kalvelėje yra Žingių pilkapynas. Tyrimų vietos reljefas nelygus. Pakrantės zonoje reljefas tolygiai aukštėja nuo H_{abs} 138,20 m iki H_{abs} 141,50 m, o PR dalyje yra status šlaitas, kylantis iki H_{abs}153,00–154,25 m aukščio.

2018 m. buvo ištirti 7 plotai (iš viso 357 m^2) bei žvalgyta apie 135 m^2 dydžio tako vieta.

Plotuose 1, 3, 4–6 nuėmus paviršinius velėnos, dirvožemio ir permaišytus smėlio bei žvyro sluoksnius, atidengtas archeologiškai vertingas kultūrinis sluoksnis (2 pav.). Jis išlikęs tik fragmentiškai, stipriai pažeistas vėlesnės ūkinės veiklos ir lankytojų. Šiuo metu terasos vietoje žemės paviršius apardytas erozijos ir išvažinėtas, vietomis nesusiformavusi velėna, dalis šlaitų nuslinkę. Virš senovės gyvenvietės sluoksnių aptiktas iki 10 cm storio XIX–XX a. kultūrinis sluoksnis, kuris sietinas su čia egzistavusiomis sodybomis. Jame rasta lipdytos kaimiškosios keramikos šukių ir glazūruotų indų duženų bei gyvūnų kaulų. Senovės gyvenvietės sluoksnį sudaro 5–15 cm storio pilkšvas ir rusvas–gelsvas smėlis. Sluoksnis intensyvesnis plotuose 1 ir 3, o kylant į šlaitą R ir PR kryptimis jis nutrūksta. Minėtuose plotuose aptiktos 34 įgi-

1 pav. Tyrimų situacijos planas: 1 – 2017 m. ištirti šurfai; 2 – 2018 m. ištirti plotai; 3 – 2018 m. žvalgytas plotas. D. Balso brėž.

Fig. 1. Situation plan of the investigation: 1 – 2017 test pits; 2 – 2018 excavated areas; 3 – 2018 surveyed area.

2 pav. Plotas 1 tyrimų metu. D. Balso nuotr.
Fig. 2. Area 1 during the investigation.

3 pav. Objekto 11 PR dalies pjūvis. D. Balso nuotr.
Fig. 3. The section of the SE part of Object 11.

lintos struktūros (objektai) (3 pav.). Dalis duobių vėlyvos, datuotinos XIX–XX a., sietinos su sodybų teritorijoje vykdyta ūkine veikla (bulviarūsiai arba stulpavietės). Kitos duobės žymi buvusių pastatų ir židinių vietas. Jos nuo 50x30 cm iki 4x3 m dydžio, 0,35–2 m gylio, ovalios arba apvalios. Duobės užpildytos juodu smėliu su degėsiais arba rusvu maišytu smėliu. Dalyje duobių, jų centruose buvo užslinkusio arba suplauto smėlio su smulkiais akmenukais sluoksniai.

Plotuose 2 ir 6 po velėnos ir permaišytu smėlio bei žvyro sluoksniu ploto P dalyje fiksuotas 10–45 cm storio pilkos žemės (dirvožemio), o Š dalyje – iki 25 cm storio suplauto gelsvo smėlio sluoksniai. Po šiais sluoksniais ploto 2 R dalyje aptiktas iki 30 cm storio XIX–XX a. sodybviečių kultūrinis sluoksnis. Giliau, nuo maždaug 0,25–1,1 m gylio, fiksuoti natūralūs smėlio ir žvyro sluoksniai. Titnaginių radinių aptikta tik ties ploto 2 R kraštu, rusvo smėlio su smulkiais akmenukais sluoksnyje. Sluoksnis susidarė eroduojant ir slenkant šlaitui. Matyt, teritorijoje į ŠV nuo tirto ploto yra dar viena akmens amžiaus gyvenvietė, iš kurios su gruntu buvo atnešti radiniai.

Iširtuose plotuose fiksuotas 5–15 cm storio akmens amžiaus senovės gyvenvietės kultūrinis sluoksnis su įgilintomis struktūromis ir radiniais. Gyvenvietė egzistavo šalia Asvejos ežero protakos esančioje nedidelėje terasoje. Kasinėjant surasta įvairios formos duobių, tai gali būti buvusių pastatų ir židinių vietos. Tiksliau struktūrų paskirtį nustatyti padėtų paimto grunto mėginių tyrimai. Sluoksnyje ir struktūrose surasta ne tik titnago dirbinių ir jo skaldymo atliekų, bet ir pjaustytų bei laužytų gyvūnų kaulų.

Tiriant Žingių senovės gyvenvietę surasti 1939 radiniai. Dominavo titnago skaldymo atliekos (nuoskalos), skelčių dalys ir įrankiai

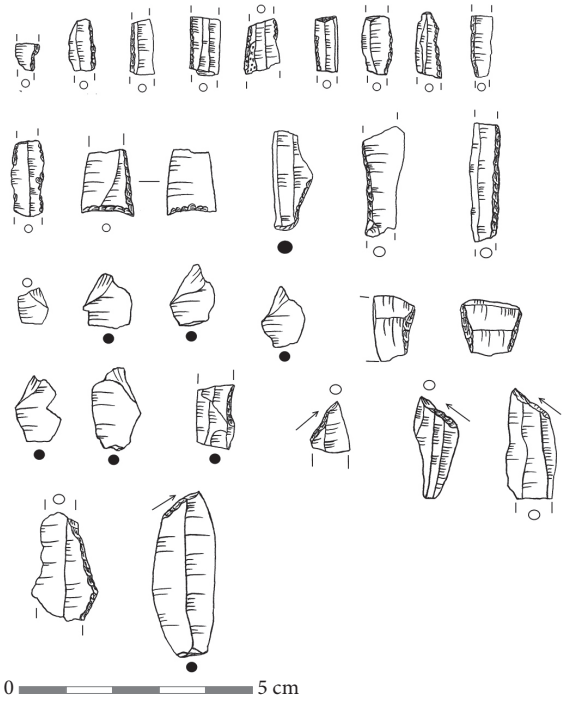

4 pav. Titnaginiai radiniai – geometriniai mikrolitai. T. Rimkaus pieš.

Fig. 4. Flint finds: geometric microliths.

bei jų fragmentai. Juos sudarė įvairių tipų strėlių antgaliai, plokščiai retušuoti ietigaliai, geometriniai mikrolitai, skaldytiniai, gremžtukai, rėžtukai, peiliai, perforatoriai ir kirviai (4–5 pav.). Aptikti 3 įkotiniai antgaliai, kurių vieno išlikusi tik įkotė su Svidrų kultūros technologijai būdingais bruožais. Kiti du antgaliai išlikę pilnai ir turėtų būti siejami su ankstyvojo mezolito *Pulli* technologija. Neolito laikotarpiui turėtų būti skiriami trikampiai plokščiai retušuoti antgaliai ir jų ruošiniai. Taip pat aptikti du masyvūs plokščiai retušuoti dirbiniai, kurie, sprendžiant pagal dydį, turėtų priklausyti ietigalių grupei. Vienas jų rombo pavidalo, nulūžusia apatine dalimi, kitas – trikampio formos, įgaubtu pagrindu. Geometrinių mikrolitų ir jų

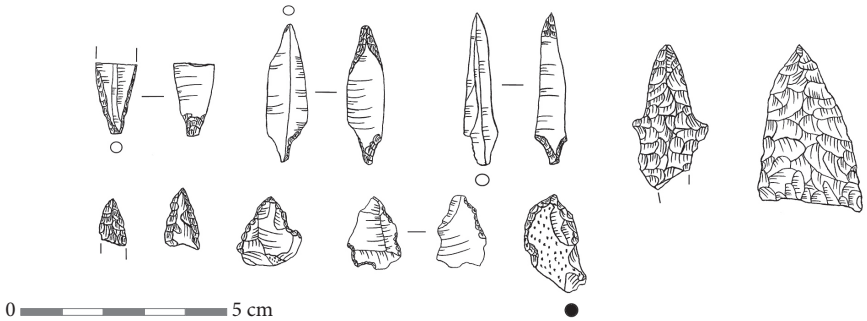

5 pav. Titnaginiai radiniai – strėlių ir iečių antgaliai. T. Rimkaus pieš.

Fig. 5. Flint finds: arrow and spearheads.

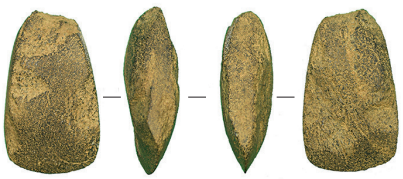

6 pav. Smiltainio įtveriamasis šlifuotas kirvelis. T. Rimkaus nuotr.

Fig. 6. A small ground sandstone celt.

gamybos atliekų grupei priklauso ašmenėliai, lancetai, trapecijos, mikrorėžtukai bei vienas pseudomikrorėžtukas. Jie visi gaminti iš siaurų taisyklingų skelčių, tą rodo ir gyvenvietėje aptikti vienagaliai pusiau kūginiai skaldytiniai su rankenėle. Peiliams naudotos ilgos skeltės, jų kraštinėse ryškios utilizacinės žymės. Dauguma peilių papildomai apdirbti retušu, išsiskiria du masyvūs peiliams būdingi dirbiniai, kurių paviršius retušuotas pusiau plokščiu retušu. Gremžtukai įvairių formų, daugiausia gaminti iš nuoskalų, tačiau dalis jų suformuota skelčių galuose. Iš nuoskalų taip pat gaminti perforatoriai, jų darbinė dalis iš abiejų pusių retušuota statmenai, pasitaiko ir plokščio retušo atvejų. Rėžtukai gaminti iš skelčių, jų kampuose nuspaudimo būdu suformuoti darbiniai ašmenys. Taip pat pasitaikė retušinių rėžtukų.

Akmeninių dirbinių grupei priklauso vienas gludintas įtveriamasis kirvis, taip pat gludintos ir tašytos smiltainio nuoskalos, rieduliai (6 pav.). Aptiktas vienas iš keturių dalių susidedantis degęs granito riedulys tašytais šonais ir gludinta apatine dalimi.

Žingių senovės gyvenvietę reiktų laikyti smėlinio tipo gyvenviete. Archeologiniai radiniai joje nėra aiškiai stratigrafiškai pasiskirstę, o apie jos atskirus apgyvendinimo etapus informacijos gali suteikti rasti neaiškios paskirties objektai – galimos buvusių pastatų ir židinių vietos.

Remiantis titnago ir akmens dirbinių tipais bei jų technologiniais bruožais, gyvenvietės chronologija turėtų būti siejama su finaliniu paleolitu / ankstyvuoju mezolitu – vėlyvuoju neolitu / ankstyvuoju bronzos amžiumi. Nors gyvenvietėje detaliai ištirtas gana didelis plotas, su akmens ar bronzos amžiais siejamų keramikos fragmentų joje nepavyko rasti.

Žingiai Ancient Settlement

In 2018, an investigation was conducted in Žingiai village (Vilnius District), near the Žingiai channel, which connects the E and W parts of Lake Asveja (Fig. 1). In 2018, seven areas (a total of 357 m^2) were excavated and roughly 135 m^2 of a trail surveyed (Fig. 2). A

5–15 cm thick cultural layer with sunken structures and finds from a Stone Age settlement was recorded in the excavated areas (Fig. 3). The settlement had existed on a small terrace beside the Lake Asveja channel. During the excavation, 34 sunken structures (objects), which could have been the sites of former buildings or hearths, were discovered. Not only flint artefacts and debitage but also cut and broken animal bones were found in the layer and the structures. Flint debitage (flakes), blade pieces, tools, and tool fragments predominated among the finds (1939) found during the investigation of Žingiai ancient settlement. The finds consist of various types of arrowheads, flat retouched spearheads, geometric microliths, cores, scrapers, burins, knives, perforators, and axe heads (Figs. 4–5). The stone artefact group includes one ground celt, ground and dressed sandstone flakes, large cobbles, and boulders (Fig. 6). Based on the flint and stone artefact types and their technological features, the settlement's chronology should be associated with the Upper Palaeolithic/Early Mesolithic – Late Neolithic/ Early Bronze Age.

Mantas Daubaras

Gaigalinės gyvenvietė

2018 m. Gaigalinės kalvoje (Telšių r., Varnių sen., Pabiržulio k.) georadaru žvalgytas 1200 m^2 plotas bei perkasomis ištirtas 27,9 m^2 plotas (1 pav.). Ši moreninės kilmės 2–3 m aukščio kalva yra dešiniajame kanalizuoto Drujos upelio krante, buvusio Virvytės ežero, dar matomo 1952 m. ortofotografijose, Š pakrantėje. Gaigalinės 1-ą ir 2-ą gyvenvietes 1983 m. tyrė A. Butrimas (*ATL 1982 ir 1983 metais*, 1984, p. 5–7). 2018 m. tirta siekiant lokalizuoti A. Butrimo 1983 m. tirtos perkasos vietą bei ištirti georadaru fiksuotas anomalijas.

1 pav. Bendras situacijos ir tirtų vietų planas: 1 – 1983 m. A. Butrimo tyrimų vieta Gaigalinės 1 gyvenvietėje; 2 – 1983 m. A. Butrimo tyrimų vieta Gaigalinės 2 gyvenvietėje; 3 – 2018 m. tirtų perkasų vietos. M. Daubaro brėž.

Fig. 1. General situation plan of the investigation: 1 – site investigated in 1983 by A. Butrimas at Gaigalinė 1 settlement; 2 – site investigated in 1983 by A. Butrimas at Gaigalinė 2 settlement; 3 – 2018 trench sites.

